

pravne zahteve rešijo ob enem v kazenskej pravdi, ter da tudi svoje zahteve naznani, t. j. poškodovani mora določeno izreči se, kaj zahteva.

S tem pa je le priznano, da velja za zasebnopravne zahteve v kazenskej pravdi dispozicijska maksima, t. j. *nemo judex sine actore, ne eat judex ultra petita partium*.

Kako naj se pridruženje kazenskej pravdi vrši, je *quaestio facti*. Naše pravno življenje ne pozna več formalizma rimskega prava. Če poškodovani zahteva, naj se rešijo njegove zasebnopravne zahteve v kazenskej pravdi ter on določeno naznani te zahteve, se je po našem mnenji s tem tudi pridružil kazenskej pravdi ter je postal zasebni udeleženec in zadobil vse pravice, katere pristujejo zasebnemu udeležencu.

Naše mnenje je toraj to:

1. *adhaesivni* postopek za zasebnopravne zahteve pristoja le zasebnemu udeležencu;

2. poškodovani, kateremu se je s hudodelstvom ali uradoma preganjanim pregreškom ali prestopkom (§ 449. k p. r., ukратila pravica, postane zasebni udeleženec le tedaj, če se pridruži kazenskej pravdi;

3. pridružiti se mora do začetka glavne razprave;

4. za pridruženje ni treba, da se vrši v določenej obliki, da le ni dvomno, ka zahteva poškodovani, naj se njegova določeno izražena odškodninska zahteva reši v kazenskej pravdi.

X.

Nekoliko besed o mojem novem prevodu občnega grajanskega zakonika.

Prvi, po znanih dveh rodoljubnih možéh spisani, leta 1853 pod mojim uredništvom uradno izdani prevod tega zakonika pošel je menda povsem, in ako bi ga državna tiskarnica tudi še kaj imela v zalogi, zarad prestarelosti nikakor ne ugaja zdanjim potrebam, ker je — da molčim o nekih slovniško nemožnih oblikah, n. pr. posestvati, priposestvati — izgotovljen v drugačnem jeziku, nego se dan današnji rabi v slovenskem slovstvu in novinarstvu. Takrat

smo se namreč, kakor priča ta prevod in tudi juridično-politična terminologija od l. 1851, — ne sluteč poznejšega razvoja slovenščine — vse preveč bali hrvatiti, ker nam je uprav to očitanje neslovenske pisave z vseh strani bilo na uho.

Ker torej stari prevod več ne ustreza, za to sem jaz lansko zimo vnovič predelal ga, držeč se — kar je neogibno potrebno — terminologije državnega zakonika, ter napisal prav v oni slovenščini, kakeršna služi današnjim novinam in časopisom ter — recimo — izdatkom Slovenske Matice, takó, da kdor razumè te, razumeti mora tudi moj prevod.

Poslovenil sem sam zakonik in pa cesarski patent, s katerim se vvaja v življenje, ter menim, da je to poglobitna reč in za zdaj zadosti; dodatnih zakonov in ukazov ne utegnem. Zdaj veljá potegniti se za to, da se napravi uradno izdanje po državni tiskarnici moreriti s pomočjo visokega ministerstva za pravosodje.

Nad izrazom: grajanski za bürgerlich utegne se ta ali oni spotikati, ali resnica je enkrat, da v slovanskih jezikih na katere je vplivala staroslovenščina, možen je samo ta izraz, in jaz bi se prej nego pridevnika: državljanski (staatsbürgerlich) poprijel — českega: občanski.

Najtežje mi je bilo pristati na besedo: zakon za Gesetz, dasi je — vsaj za južne Slované — res edino prava in najbolja, ker nisem imel ustrezne besede za: Ehe. Ali ker dan današnji vsi mlajši (in njihovo je kraljestvo itd.) za Gesetz pišejo z a k o n, ker celó tudi kranjski deželni zakonik pozná samo zakone in ne več postav, ter vidim zdaj, da se tudi novi Pravnik drží te besede, bilo mi je — hočeš nočeš — udati se, da ne bi prevod nosil na sebi žiga zastarelosti, še predno pride na dan.

Vendar mi vsak — ne porečem pravnik, nego samo — blagorazumnik mora pritrditi, da nikakor ne gre rabiti „zakon“ za oba pojmov, (da bi se n. pr. za: Die Gesetze bestimmen, wie Ehen geschlossen werden, moglo reči: zakoni določajo, kako se sklepajo zakoni), razven ko bi se jima dajal v zakonikih nenavaden pristavek: „v širjem, v ožjem

zmislu“. — Jaz mislim zdaj, da bi se po hrvatskem zgledu moglo izhajati z besedo: ženitba ali ženitev in dotičnim glagolom „oženiti se“ (sich verhehlichen); ako bi se n. pr. namesto: „stopiti v zakon, skleniti zakon“ reklo: oženiti se itd. Tudi če se „ženitev“ misli in čita za nemški: Verhehlung, vendar je posledica ženitve vsegdar: oženjenost, stan oženjenih, oženjestvo = Ehestand.

Ali vsekakor bi jaz jako želel, da bi naši rodoljubni pravniki nekaj časa posvetili temu vprašanju, in posvetovali se med sabo, ali pa eden za drugim po Pravniku razodeli, kako bi bilo po zdaj sloveniti nemško: Ehe. Pokojni g. Raič je rabil: „hišni zakon“, ali to je: Hausgesetz, izraz, ki se tudi ne more pogrešati; kdo drug utegne po katekizmu misliti na „sveti zakon“, ali to se mi zdi malo priležno zakoniku, če ne včasih celó smešno. Starosl. brak je čudna beseda za nas; rusinski: sopružestvo = soproštvo je lepši ali —

Da častiti čitalci teh vrstic lahko sami sodijo, v kaki slovenščini je spisan ta prevod, naj se tu pridodá iz njega naslednjih 16 paragrafov:

§. 1.

Kaj je grajansko pravo.

Zakoni, ki ustanovljujejo zasobne (privatne) pravice in dolžnosti stanovancev neke države med sabo, vsi skup so grajansko pravo v ti državi.

§. 102.

Ako se iz pravdne razprave o veljavnosti ženitve pokaže, da je ženitevski zadržek eni strani, ali da je obema bil prej znan, in da sta ga nalašč zamolčali; naj se krivcema naloži kazen, določena v kazenskem zakonu o težkih policijskih prestopkih. Ako je ena stran nekriva, na voljo ji je, zahtevati odškodovanje. Ako sta naposled takó oženjena zarodila otrok, mora se za-nje skrbeti po onih načelih, katera so ustanovljena v poglavji o dolžnostih roditeljev.

§ 202.

Odgovornost varuha in sodišča v oziru na to reč.

Kdor svojo nepripravnost za varuha zamolči, kakor tudi sodišče, katero vedoma imenuje varuha po zakonu nepripravnega, odgovarja

za vso škodo, ki jo maloletnik ima iz tega, in za korist, katera mu je odšla.

§ 302.

Skupnost (vsaot) reči [universitas rerum].

Več posebnih reči skup, katere je navada smatrati za eno reč, ter zaznamenovati z vkupnim imenom, sestavlja skupnost reči, in se smatra za celotino.

§ 402.

3. O plenu.

Gledé pravice plena in reči nazaj otetih sovražniku obseženi so propisi v vojnih zakonih.

§ 502.

O meri užitka.

Užitek pašne pravice ne rasteza se na nobeno drugo korist. Upravičenec ne sme ni trave kositi, ni praviloma braniti lastniku zemljišča, da bi se tudi njegova živina skup ne pasla, a najmanj sme kvariti podstat (bitnost substancijo). Kadar se je bati kake škode, mora postaviti pastirja, da mu pazi na živino.

§ 602.

Dedinske pogodbe so veljavne samo med možem in ženo.

Dedinske pogodbe o celi ostalini, ali o kakem gledé celote določenem delu njenem, smejo se samo med soprogoma veljavno sklepati. Propisi o tem so obseženi v poglavji o ženitvenih dogovorih.

§ 702.

Jeli uvet raztegniti tudi na namestne pozvance.

Uvet, pristavljen dediču ali volilojemniku, naj se, brez izrecnega naročila zapustnikovega, ne razteza na dediča ali volilojemnika, katerega je zapustnik namestno pozval.

§ 802.

Iz uvetnega dediškega izrecila.

Kadar se dedina nastopa s pridržkom pravne dobrote popisa (inventarja), ima sodišče dolžnost, precej o trošku mase storiti popis. Takšen dedič je upnikom in volilojemnikom zavezan samo toliko, kolikor ostalina zaleže za njihove, in tudi za njegove iskovine, katere mu pristojé razven dedinske pravice.

§ 902.

3. Čas, kraj in način izpolnjenja.

Pogodbe se morajo izvršiti v ta čas, na tem mestu in takó, kakor so se stranke dogovorile. Po zakonu se šteje 24 ur za en dan, 30 dni za en mesec in 365 dni za eno leto.

§ 1002.

Pooblastna pogodba.

Pogodba, s katero kdo prevzema naložen mu posel, da ga oskrbuje v imenu drugega, imenuje se pooblastna pogodba.

§ 1102.

Raboprodavec sme sicer pogoditi si, da mu se rabokupnina naprej plačuje. A če je rabokupec*) naprej plačal več nego en rok, sme on to plačilo pozneje vpisanim upnikom samo tedaj nasproti postaviti, kadar je vpisano v javne knjige.

§ 1202.

Ud, kateri je samo z enim delom svojega imenja v družbi, more imeti kako od vkupnega odločeno imenje, s katerim sme po svoji volji razpolagati. Treba je torej pravice in zaveznosti, ki jih kdo tretji ima proti družbi, razločevati od pravic in zaveznosti proti posamičnim udom.

§ 1302.

V takem slučaju, ako poškodba izhaja iz nepažnje, ter se deleži dadó določiti, odgovarja vsak samo za škodo, ki je vzrokovana po njegovi krivnji. A kadar je škoda storjena nalašč, ali kadar se ne dá določiti, koliko se je vsak posamič udeležil poškodbe, tedaj so odgovorni vsi za enega in eden za vse; ali onemu, kateri je povrnil škodo, pridržana je proti ostalim pravica, vzratno prijeti jih za povračilo.

§ 1402.

Nepopolna nakaznica.

Dokler ni tega trojnega privoljenja, ostaja nakaz nepopoln, ter ima moč samo za one strani, katere so se med sabo porazumele.

§ 1502.

Odpoved zastare ali nje podaljšanje.

Zastarelosti ne more se nikdo naprej odpovedati, niti si more kdo pogoditi daljšega roka zastarelosti, nego je določen po zakonih

Cigale.

*) Izraz: rabokupec, raboprodavec opira se na § 1094, kjer stoji: der Gebrauch der Sache ist für gekauft anzusehen.

(Opomba uredništva.) Z ozirom na željo, izraženo od častitega gospoda pisatelja tega članka, pozivljamo slovenske pravnike, naj se oglašajo glede vprašanja, katero je sprožil, ter sploh glede dvomljivih izrazov v naši pravni terminologiji. Namenjeni smo odkazati temu predmetu poseben oddelek v listu. Da otvorimo diskusijo, naj povemo koj svoje mnenje o nekaterih izrazih, katere rabi častiti gospod pisatelj.

Ponašem mnenji ne bi bilo umestno, nadomestiti „državljanski“ z „grajanski“. „Bürgerlich“ v naslovu našega zakonika ne pomeni toliko ius civile nego ius proprium državljanov naše države. Zarad tega se mi nad dosedaj rabljenim izrazom ne bi spodtikali. „Grajanski“ izvestno ne bode povsod razumljiv.

Glede rabe besede „zakon“ za „Gesetz“ pa povsem pritrujemo gospodu pisatelju. Ta izraz je tudi zgodovinski vtemeljen. Že Konstantin Porphyrogeneta pravi o Jugoslovanih, da žive *zati tã žázava*.

Vgovarjali pa bi radi besede „zastarelost“ za „Verjährung“ mesto vdomačene „zastaranje“. Jezikoslovci nam menda poreko, da oblika zastaran in substantiv zastaranje slovniško ni opravičena, da ima že part. perf. act. zastarel trpevni pomen. Vkljub temu zagovarjamo to obliko, ker potrebujemo besedo zastarel za drug izraz. O zadnjem stavku § 406. o. s. r. glede aktorične kavcije bomo rekli, da je zastarel (in abusum desiit), zastaran pa ni. Prvo rabi slovenski praksi za veraltet, drugo za verjährt. To je, rekli bi, communis opinio jurisconsultum, katera legis vicem obtinet. K temu pride še to, da rabi kazenski zakonik v slovenski izdaji za Verjährung konsekventno zastaranje, ravno tako menjiški zakon. Ker pa je slovenska izdaja vseh od l. 1848. do 1852. izšlih zakonov ravno tako avtentična kot nemška, mora sodnik njihove besede uporabljati, kadar obravnava v njih urejene predmete. Ali bi bilo umestno, rabiti za tisti pojmi enkrat zastaranje, drugokrat zastarelost?

Namesto rabokup nasvetujemo zakup, ki se nahaja v kranjskih deželnih zakonih za Pacht. Slovenski tekst kranjskih deželnih zakonov je avtentičen mimo nemškega.

Ti zakoni pa rabijo n. pr. pri nakladah na žgane opojne tekočine, pri lovskeji pravici i. t. d. izraze: zakupnik, zakupna doba i. t. d. Nastali bi toraj isti nedostatki kot smo jih prej omenili, da za tisti pojmi rabijo različnim zakonom tudi različni izrazi. To se nam ne zdi primerno.

O novem ustnem skrajšanem postopku.

V predgovoru svojemu, žal, le do § 103. dospelému komentaru o Josipa II. občnem sodnem redu pravi dvorni svetnik Fran Jurij pl. Keess, da ga je napotila k izdaji tega komentara skušnja, da se obilo pravi hudó zamota, ker mnogokrat stranki in njenemu zastopniku, pogostoma tudi sodniku samemu, propisi sodnega reda niso dovolj znani, vsled česar jih puščajo v nemar. Dobrohotni namen zakonodajalčev, zmanjšati število pravi ter skrajšati jih s tem, da postopek priprosteje uredi, je brezvspešen, in Keess pisal je svoj komentar, da seznaní sodnike in pravdne stranke s pomenom zakonom, „damit der Richter in Ordnung Recht ertheile, der Streitführer aber auf dem geraden und sicheren Wege sein Recht suche.“

Iz enakega namena in ker se je pripoznala resnica besed, katere je že l. 1821. javno spregovoril francoski parlamentni govornik de Bonald, da je dobro in ceno pravosodje prva, če ne edina prava potreba državi, pojavljali so se koj po izdaji občnega sodnega reda z dne 1. maja 1781 do današnjega dne mnogi poskusi, prenarediti pravdni postopek. Naštevati in opisovati te poskuse je predmet pravnej zgodovini. Ravno to napotilo je vlado, da je predložila najnovejši svoj načrt o ustnem skrajšanem postopku zbornici poslancev državnega zbora.*) Enako ugibamo mi, če že

*) Opomnimo, da se dotična vladna predloga (državnozborna priloga št. 492) dobiva v državnej tiskarni na Dunaji. Ker je le s pomočjo tega načrta moč vspešno zasledovati diskusijo o važnem tem predmetu, priporočamo vsakemu pravniku, kateri se zanima za stvar, omisliti si pravčasno to prilogo.